

УДК 338.1

Шубалий О.М., д.е.н., професор
Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>
shubalyi@ukr.net

Гордійчук Ю.Р., аспірант кафедри економіки
Луцький національний технічний університет
<https://orcid.org/0000-0002-9033-8018>
77yugo77@gmail.com

Shubalyi Oleksandr, Doctor of Economic Sciences, Professor
Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-9131-1896>
shubalyi@ukr.net
Gordiichuk Iurii, graduate student of the Department of Economics
Lutsk National Technical University
<https://orcid.org/0000-0002-9033-8018>
77yugo77@gmail.com

ОЦІНКА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА СОЛІДАРНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ НА ОСНОВІ ІНДЕКСУ СОЦІАЛЬНОГО ПРОГРЕСУ

Мета статті полягає в проведенні оцінки розвитку соціальної та солідарної економіки в Україні на основі індексу соціального прогресу та виявлення основних чинників, які впливають на ці процеси. Для оцінки розвитку соціальної та солідарної економіки важливо орієнтуватися на систему показників, які дозволять різносторонньо оцінити вплив різних чинників на цю сферу. Враховуючи нестабільність офіційної статистичної бази, зміни пріоритетів державної політики для проведення оцінки рівня розвитку соціальної та солідарної економіки доцільно використовувати Індекс соціального прогресу (Social Progress Index), який щорічно оприлюднюється некомерційною рейтинговою організацією Social Progress Imperative.

Аналіз динаміки індексу соціального прогресу проказав, що Україна після початку агресії росії погіршила свої позиції, але у 2021-2022 рр., незважаючи на негативні наслідки пандемії коронавірусу та початок повномасштабної війни, покращила ситуацію, адже в цей період зросла роль держави для вирішення соціальних проблем. На основі кореляційно-регресійного аналізу виявлено, що для підвищення рівня розвитку соціальної та солідарної економіки через зростання Індексу соціального прогресу важливо забезпечувати зростання ВВП у порівняних цінах. Це дозволить залучити

додаткові фінансові ресурси до державного бюджету, збільшити рівень зайнятості населення, ефективність бізнесу, а також сприятиме подальшому збільшенню державної соціальної підтримки та розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

Ключові слова: соціальна економіка, солідарна економіка, соціальний прогрес, індекс соціального прогресу, Україна, оцінка розвитку.

ASSESSMENT OF THE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL AND SOLIDARITY ECONOMY IN UKRAINE ON THE BASIS OF THE SOCIAL PROGRESS INDEX

The purpose of the article is to assess the development of the social and solidarity economy in Ukraine based on the index of social progress and to identify the main factors affecting these processes. To assess the development of the social and solidarity economy, it is important to focus on a system of indicators that will allow a comprehensive assessment of the impact of various factors on this sphere. Taking into account the instability of the official statistical base, changes in state policy priorities, to assess the level of development of the social and solidarity economy, it is advisable to use the Social Progress Index, which is published annually by the non-commercial rating organization Social Progress Imperative.

Analysis of the dynamics of the index of social progress showed that Ukraine worsened its position after the beginning of Russia's aggression, but in 2021-2022, despite the negative consequences of the coronavirus pandemic and the beginning of a full-scale war, the situation improved, because during this period the role of the state in solving social problems increased. Based on the correlation-regression analysis, it was found that in order to increase the level of development of the social and solidarity economy due to the growth of the Social Progress Index, it is important to ensure the growth of GDP in comparable prices. This will make it possible to attract additional financial resources to the state budget, increase the level of employment of the population, business efficiency, and also make it possible to increase state social support and develop the social responsibility of business.

Keywords: social economy, solidarity economy, social progress, social progress index, Ukraine, development assessment.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Незважаючи на негативні наслідки війни в Україні та необхідність першочергового вирішення проблем безпеки, наступним важливим завданням держави є вирішення соціальних проблем. В умовах війни економіка також має функціонувати на засадах соціальності та солідарності. В цьому контексті виникає необхідність проведення оцінювання розвитку соціальної та

солідарної економіки, щоб виробити подальші пріоритети соціальної політики держави у воєнний і повоєнний періоди.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Наукові дослідження, пов'язані з вивченням питань оцінювання розвитку соціальної та солідної економіки в Україні займалися ряд вчених та наукових установ, зокрема: (Гончарова та ін., 2018), (Дзямбулич та Урбан, 2022), (Замроз, 2021), (Костриця та Бурлай, 2023), (Наумова та ін., 2020), (Сімахова, 2020) та інші. У грудні 2021 року Європейська комісія (European Commission, 2021) ухвалила новий план дій щодо соціальної економіки. Зокрема запропоновано ряд конкретних заходів для сприяння мобілізації наявного потенціалу соціальної економіки, враховуючи отримані результати таких документів, як Ініціативи соціального бізнесу 2011 року та Ініціативи запуску та розширення 2016 року. Тому важливо адаптувати зарубіжні підходи до оцінки соціального розвитку для цілей оцінки розвитку соціальної і солідарної економіки, що дозволить порівнювати показники України з іншими країнами світу.

Цілі статті. Мета статті полягає в проведенні оцінки розвитку соціальної та солідарної економіки в Україні на основі індексу соціального прогресу та виявлення основних чинників, які впливають на ці процеси.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Оцінювання розвитку соціальної та солідарної економіки можна віднести до складних завдань, адже воно потребує використання комплексного підходу з урахуванням різних факторів і показників, які охоплюють різні сфери соціально-економічних відносин.

В Україні на даний час не розроблено єдиного методичного підходу, який дозволив би провести таке оцінювання, адже нерідко змінюється наявна статистична база, що утруднює аналіз показників у динаміці за тривалі періоди часу. Крім того, ускладнює проблему часта зміна пріоритетів соціальної політики держави після обрання нового уряду, президента чи парламенту в Україні.

Вважаємо, що певним вирішенням даної проблеми може стати використання міжнародного досвіду проведення комплексного оцінювання на основі індексів. У сучасній світовій практиці різними рейтинговими агентствами розраховуються багато таких індексів (Індекс людського розвитку, Індекс сталого розвитку, Індекс глобальної конкурентоспроможності та інші). Серед наявних методичних підходів найбільш комплексно відображає розвиток соціальної та солідарної економіки на рівні країни Індекс соціального прогресу (Social Progress Index).

Індекс соціального прогресу дозволяє вимірювати рівень забезпечення країнами соціальних та екологічних потреб громадян на основі понад 50 індикаторів, які згруповано за 12 компонентами у трьох сферах: задоволення базових людських потреб (тобто харчування, доступ до води, електроенергії, а також санітарія і особиста безпека), забезпечення основ благополуччя (включає: здоров'я та медичні послуги, доступ до знань та інформації, комунікацій, а також екологія) та забезпечення можливостей для людей (зокрема, основні права, персональна свобода та свобода вибору, а також інклюзія, рівність і можливості розвитку).

Цей індекс був розроблений під технічним керівництвом професора Майкла Портера, який представляв Гарвардську школу бізнесу і Скотта Стерна (Массачусетський технологічний інститут). Він щорічно розраховується і оприлюднюється некомерційною рейтинговою організацією Social Progress Imperative. Зокрема, Індекс соціального прогресу 2022 року оцінює 169 країн. Загалом було опрацьовано 60 соціальних і екологічних показників результатів, щоб розрахувати загальну оцінку для цих країн на основі багаторівневих оцінок, які включають показники здоров'я, безпеки, освіти, технологій, прав тощо. Також враховуються дані 27 додаткових країн, розраховуються показники за компонентами і параметрами, якщо наявні необхідні дані. Загалом Індекс соціального прогресу дозволяє виміряти принаймні деякі аспекти соціального прогресу понад 99,97% населення світу.

Також можна прослідкувати динаміку даного індексу для кожної країни, щоб краще зрозуміти напрямок руху або чітко

побачити, які кроки ми робимо та де ми відстаємо. Порівнюючи країну з іншими країнами, можна отримати інформацію для прийняття рішень, щоб вчасно зреагувати та покращити життя населення.

За рівнем даного індексу країни групуються на 6 груп або рівнів від найвищого до найнижчого соціального прогресу.

За підсумками оцінки даного індексу Україна постійно потрапляє до 2 групи країн протягом періоду 2011-2022 рр. займала 51-57 рейтингове місце (рис. 1).

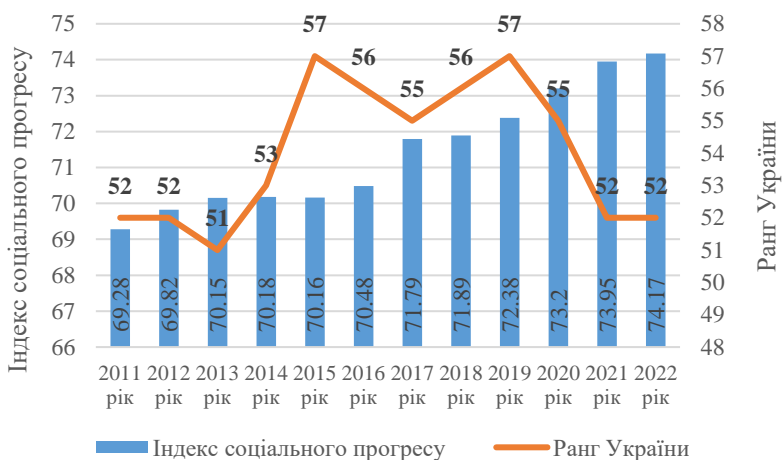

Рис. 1. Динаміка позицій України за значеннями Індексу соціального прогресу за 2011-2022 рр. (побудовано авторами за даними (SPI, 2022))

При цьому, протягом останніх 2021-2022 рр. Україна, незважаючи на пандемію коронавірусу та початок повномасштабної війни, значно покращила свої позиції, адже підвищилася з 55 на 52 місце у рейтингу. Хоча найкращий показник – 51 місце, було досягнуто ще у 2013 році перед початком воєнної агресії з боку росії. Надалі через вказаний об'єктивний чинник рейтингове місце нашої країни знижувалося до 55-57. Також слід звернути увагу, що значення індексу мають тенденцію до зростання і за аналізований період збільшилися щ

69,28 до 74,17, що свідчить про поступове покращення результатів у сфері соціальної та солідарної економіки на фоні загального зростання в інших країнах світу.

Загалом вважається, що існує чітка кореляція між рівнем економічного розвитку та соціальним прогресом. Для перевірки цього твердження нами було кореляційно-регресійний аналіз взаємозв'язку між показниками ВВП України у цінах попереднього року та Індекс соціального прогресу за 2011-2022 рр. (рис. 2).

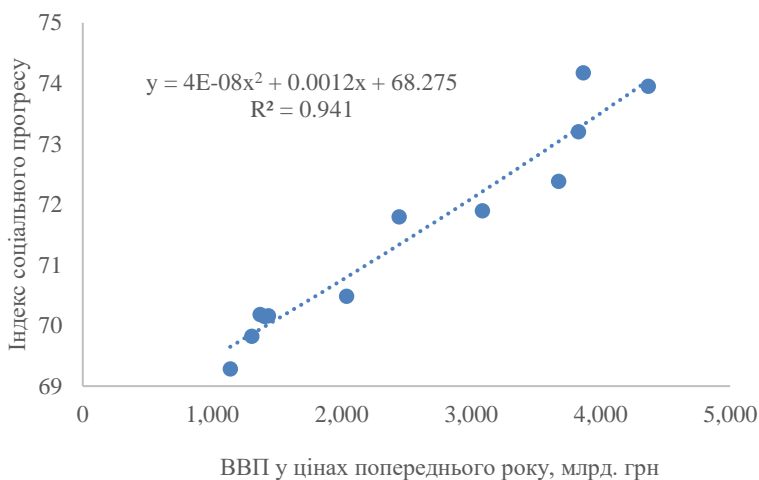

Рис. 2. Оцінка взаємозв'язку між зміною індексу соціального прогресу та зміною ВВП України у цінах попереднього року за 2011-2022 рр. (побудовано авторами за даними (SPI, 2022) та (Держстату України, 2023))

Результати даного аналізу показали, що дійсно зростання Індексу соціального прогресу тісно залежить від зростання ВВП у порівняних цінах попереднього року. При цьому, для України дану залежність можна описати у викладі факторної моделі у вигляді лінійної залежності, а високе значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,941$) свідчить про високу силу кореляційного зв'язку між вказаними показниками. Це є певним підтвердженням, що для подальшого розвитку соціальної та

солідарної економіки важливо підвищувати рівень економічного розвитку в країні

Висновки. Для оцінки розвитку соціальної та солідарної економіки важливо орієнтуватися на систему показників, які дозволять різносторонньо оцінити вплив різних чинників на цю сферу. Враховуючи нестабільність офіційної статистичної бази, зміни пріоритетів державної політики для проведення оцінки рівня розвитку соціальної та солідарної економіки доцільно використовувати Індекс соціального прогресу (Social Progress Index), який щорічно оприлюднюється некомерційною рейтинговою організацією Social Progress Imperative.

Аналіз динаміки індексу соціального прогресу показав, що Україна після початку агресії росії погіршила свої позиції, але у 2021-2022 рр., незважаючи на негативні наслідки пандемії коронавірусу та початок повномасштабної війни, покращила ситуацію, адже в цей період зросла роль держави для вирішення соціальних проблем. На основі кореляційно-регресійного аналізу виявлено, що для підвищення рівня розвитку соціальної та солідарної економіки через зростання Індексу соціального прогресу важливо забезпечувати зростання ВВП у порівняних цінах. Це дозволить залучити додаткові фінансові ресурси до державного бюджету, збільшити рівень зайнятості населення, ефективність бізнесу, що сприятиме подальшому збільшенню державної соціальної підтримки та розвитку соціальної відповідальності бізнесу.

Перспективи подальших досліджень пов'язуються з розробкою статистичної методології для формування національного підходу до комплексної багатокритеріальної оцінки розвитку соціальної та солідарної економіки у розрізі окремих регіонів і територіальних громад.

Список бібліографічного опису

1. Гончарова С. Ю., Гончаров А. Б., Аграмакова Н. В. Соціальна економіка: сутність, принципи, функції та основні орієнтири для України. *Бізнес Інформ.* 2018. № 3. С. 21-26.
2. Дзямулич М. І., Урбан О. А. Концептуальні засади формування соціальної економіки в Україні. *Економічні науки. Серія : Регіональна економіка.* 2022. Вип. 19. С. 68-74.

3. Замроз М. В. Сучасний стан соціального розвитку України. *Економічний простір*. 2021. № 175. С. 115-119.
4. Костриця В. І., Бурлай Т. В. Сучасні пріоритети соціального розвитку: вплив глобальних трансформацій і завдання України (по)воєнного періоду. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 97-116.
5. Наумова М. А., Кудрич Ю. С., Панасюк П. І. Соціально-демографічна ситуація в Україні: аналіз та перспективи розвитку. *Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво*. 2020. № 6. С. 151-157.
6. Сімахова А. О. Розвиток соціальної економіки в Польщі: досвід для України. *Економіка України*. 2021. № 11(720). С. 75-84.
7. European Commission. 2021. Social Economy Action Plan <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en> (дата звернення: 27.10.2023).
8. Social Progress Imperative, 2023. Social Progress Index 2022. URL: <https://www.socialprogress.org/> (дата звернення: 29.10.2023).

References

1. Goncharova S. Yu., Goncharov A. B., Agramakova N. V. (2018). Sotsial'na ekonomika: sutnist', pryntsyipy, funktsiyi ta osnovni oriyentyry dlya Ukrainy [Social economy: essence, principles, functions and main guidelines for Ukraine]. *Biznes Inform - Business Inform*. 3, 21-26. [in Ukrainian].
2. Dzyamulych M. I., Urban O. A. (2022). Kontseptual'ni zasady formuvannya sotsial'noyi ekonomiky v Ukraini. [Conceptual foundations of social economy formation in Ukraine]. *Ekonomichni nauky. Seriya : Rehional'na ekonomika - Economic sciences. Series: Regional economy*. 19, 68-74. [in Ukrainian].
3. Zamroz M. V. (2021). Suchasnyy stan sotsial'noho rozvytku Ukrainy [The current state of social development of Ukraine]. *Ekonomichnyy prostir - Economic space*, 175, 115-119. [in Ukrainian].
4. Kostrytsia V. I., Burlai T. V. (2023). Suchasni priorytety sotsial'no ho rozvytku: vplyv hlobal'nykh transformatsiy i zavdannya Ukrainy (po)voyennoho periodu [Modern priorities of social development: the impact of global transformations and the tasks of Ukraine in the (post)war period]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 4, 97-116. [in Ukrainian].
5. Naumova M. A., Kudrych Yu. S., Panasyuk P. I. (2020). Sotsial'no-demografichna sytuatsiya v Ukraini: analiz ta perspektyvy rozvytku [Socio-demographic situation in Ukraine: analysis and development prospects]. *Derzhava ta rehiony. Seriya : Ekonomika ta pidpryyemnytstvo - State and regions. Series: Economy and entrepreneurship*. 6, 151-157. [in Ukrainian].
6. Simakhova A.O. (2021). Rozvytok sotsial'noyi ekonomiky v Pol'shchi: dosvid dlya Ukrainy [Development of the social economy in Poland: experience for Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine economy*, 11(720), 75-84. [in Ukrainian].
7. European Commission. 2021. Social Economy Action Plan <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1537&langId=en> (accessed 27 October 2022).
8. Social Progress Imperative, 2023. Social Progress Index 2022. URL: <https://www.socialprogress.org/> (accessed 29 October 2022).